

© Fotografie Sofie Knijff

TROUW Interview Filosofie

Tolereert onze tijd nog wel dat we zomaar ongelukkig zijn, vragen deze theatermakers zich af

Mag je nog gewoon lekker ongelukkig zijn? Theatermakers Emma Linssen en Dinda Provily kruipen in de huid van Nietzsche en Schopenhauer om een antwoord te vinden op die vraag. Plotseling begint Linssen te huilen.

[Lodewijk Dros](#) 31 maart 2025

Ontmoet hebben ze elkaar nooit. Toen Friedrich Nietzsche (1844-1900) in een antiquariaat een boek van zijn collega Arthur Schopenhauer (1788-1860) tegenkwam, was Schopenhauer al jaren overleden. Het boek maakte diepe indruk op Nietzsche.

Nu komen de twee Duitse filosofen elkaar alsnog tegen. In de Beierse stad Bayreuth, in de foyer van een theater. Daarna zwalken ze in de nacht pratend door de stad. Tenminste, zo stellen Emma Linssen en Dinda Provily het zich voor in de toneelvoorstelling *Arthur & Friedrich. Een nacht in Bayreuth*.

Het duo is naast theatermaker ook actrice, ze kennen elkaar van de toneelschool. In hun repetitieruimte schaven ze aan hun tweede voorstelling; de eindregisseur stapt net de deur uit. Hun eerste stuk ging over doodsangst en bracht de denkers Heidegger en Sartre samen, nu kruipen ze in de huid van Arthur Schopenhauer en Friedrich Nietzsche voor een verkenning van 'ongeluk'.

Ongelukkig en knettergek

Provily: “Die twee mannen hebben iets theatraals. Schopenhauer was diep ongelukkig en Nietzsche werd knettergek. Ze waren allebei pessimist, Schopenhauer een dramatische en Nietzsche een vrolijke. Dat levert een mooie confrontatie op.”

Linssen: “En ze dachten na over het lijden, dat maakt het actueel. Mag je nog wel zomaar ongelukkig zijn, tolereert onze tijd dat wel? De hele dag dreunt het door mijn hoofd: wees gelukkig, wees gelukkig, wees gelukkig.”

Provily: “Dat lukt niet altijd. Het lijkt wel alsof zomaar ongelukkig zijn niet meer mag bestaan. Daarom voelen we ons aangetrokken tot die twee filosofen, omdat zij gewoon durven zeggen dat er in ongeluk betekenis zit.”

Arthur en Friedrich heeft geen therapeutische functie, zeggen de actrices die ook het script schreven. Het stuk helpt het publiek niet van ongeluk af. Provily: “Van Nietzsche, die ik speel, leer ik dat er in ongeluk iets fijns zit. Als je de bodem raakt, is het helder, net als diepe rouw, je hoeft nergens anders mee bezig te zijn, dát is het. In die zin wil ik niet dat het afloopt. Nietzsche vindt dat je er ook niet van mag weggaan.”

Linssen: “Dat is wat angsthazen doen, zegt hij. Ik vind dat een interessante denkoefening: wat gebeurt er als je niet naar een therapeut rent, meteen pijnstilling pakt of zoekt naar troost?”

Linssen, die zelf ook filosoof is, speelt Schopenhauer, de pessimistische denker met het zwartgallige *bon mot*: ‘het ergste moet nog komen’. “In de clash met Nietzsche blijkt hij juist de optimist te zijn. Want er mag dan geen einde aan het lijden zijn, verlossing is er wel.”

“Door te erkennen dat de ander lijdt, word je lotgenoten, dan kan er iets moois ontstaan, misschien wel liefde. Hij had een boeddhistische inslag, een zachte kant. Al weet ik niet of Schopenhauer echt een oplossing zag want volgens hem bestaat de mens uit wil. Dat is een vleesgeworden streven dat nooit bevredigd wordt; er is een eeuwig tekort, dat brengt lijden voort. Je bent nooit héél, hooguit luttele seconden. Je kunt niet *niet* willen.”

Filosofische wrijving

De toneelconfrontatie brengt, zegt Provily, een emotionele laag in de filosofische wrijving tussen Arthur en Friedrich. “We proberen elkaar te overtuigen, ons leven hangt eraan, onze eigen ervaringen zitten erin, niet alleen het denken maar ook ons gevoel waarmee we elkaar bestoken.”
Linssen: “We testen elkaar, graven steeds dieper.”

Dan schuift Linssen haar stoel aan, duwt een paar vuile bekers van de repetitiedag opzij, buigt voorover en snikt geluidloos. Een stapeltje papieren ligt binnen handbereik. Haar sluke haar hangt voor haar ogen. “Kan je even naast me komen zitten?”

Provily leunt achterover. “Naast je komen zitten? Je gaat er echt van uit dat ik een arm om je heen sla, hè? Maar ik ga dat niet doen, Arthur. Ik ga dat niet doen.”

Linssen alias Schopenhauer dringt aan, wanhopig. Nietzsche is onvermurwbaar. Er valt een lange stilte.

“Wat gebeurt er dan, Arthur? Wat gebeurt er dan als ik naast je kom zitten? En je je zware verdrietige lijf laat leunen tegen mij? Wat gebeurt er dan? Dan zeg ik wat dingen, dat ik je begrijp,

dat het inderdaad allemaal heel moeilijk is, dat niemand het weet, dat je niet de enige bent die het zwaar heeft en dat het allemaal wel weer goed komt. Leun maar op mij, Arthur. Leun maar op mij. En dan? Dan verdwijnt je verdriet, misschien. Even. Maar ik begrijp je natuurlijk helemaal niet. Ik kan je niet begrijpen.”

Provily en Linssen pakken hun teksten erbij, ze kennen ze nog niet uit het hoofd, en spelen verder. Schopenhauer: “Ik vraag om hulp. Dan sta ik toch toe dat jij me helpt? Ik wil dat graag.”

Nietzsche: “En als ik je dan aai, als ik je dan sus. Dan ben ik dus op dat moment een stuk sterker dan jij. Dat is toch niet prettig. Ik kan me niet voorstellen dat dat prettig is.”

De dialoog gaat minutenlang verder. De actrices zitten niet op een podium, maar aan tafel, met lege theemokken erop en de verslaggever bijna tussen hen in. De vraag of eenzaamheid valt op te lossen vult de ruimte. Dichterbij komt wijsbegeerte niet.

Schopenhauer blijft huilen, Nietzsche deinst verder terug als Schopenhauer hem uitlegt wat troosten doet. Dat er dan twee mensen lijden “met het inzicht dat we allebei altijd ongelukkig zijn. Een oerongeluk waar iedereen en alles toe gedoemd is. Dat wij allemaal lotgenoten zijn van een grote zelfde pijn. Dat is toch fijn om in te zien en, en te ervaren?”

Nietzsche geeft geen krimp. “Ik geloof best dat dat fijn is voor even, maar uiteindelijk maak je een grote vergissing.”

“Wat bedoel je?”

“Arthur? Je gaat daar toch niet dood aan, zeker? In dat medelijden van u, in die troost, daar zit iets engs. Een medelijdende wil helpen, wil verzachten, maar ik denk dat die ook maar voor geen seconde doorheeft dat die iets groots afpakt van de ongelukkige.”

Of het er nog van komt, die troost, wordt niet duidelijk, want Linssen en Provily breken hun intieme try-out af. Hun repetitiedag, met de scène aan tafel als toegift, is voorbij.

Maand van de Filosofie

De theatermakers-actrices Emma Linssen en Dinda Provily werken naar de tour toe die ze in april, de Maand van de Filosofie, gaan maken. De stapel A4'tjes met tekst ruimen ze op. Wat doet *Arthur en Nietzsche* met het gemoed van de maaksters? Heft de voorstelling hun eigen ongeluk op?

Provily: “Dat zou mooi zijn, maar in onze vorige voorstelling gebeurde het omgekeerde. Ik had daarvoor geen doodsangst zoals Emma die had, daarna was ik doodsbang.”

Linssen: “In deze voorstelling vragen we ons af of we ons eigen ongeluk moeten gebruiken. Dat is logisch in een maatschappij waar alles nut moet hebben.” Provily: “Een frictie is of ongeluk wel nut mag hebben.”

Linssen: “Mij tilt de voorstelling wel even op. Ik voel wat troost, er zit een lichtheid in alleen al het erover hebben. Dat doet filosofie, het geeft helderheid en afstand.”

Arthur Schopenhauer

Arthur Schopenhauer (1788-1860) schreef als twintiger een boek dat volgens hem het raadsel van het universum oploste: *Die Welt als Wille und Vorstellung*. We zijn ons bewust van ons willen, maar er ook aan onderhevig, het is een nooit echt stilbaar streven. Schopenhauer, die een groot stilist was,

had invloed op de wijsbegeerte, maar ook op de muziek (Richard Wagner), de psychologie (Sigmund Freud) en de literatuur (Tolstoj, Reve).

Friedrich Nietzsche

Domineeszoon Friedrich Nietzsche (1844-1900) zei filosoof te zijn geworden door Schopenhauer; net als zijn voorbeeld gaf hij zijn academische loopbaan op. Beiden meenden dat er geen God of een onsterfelijke ziel was, maar Nietzsche deelde niet Schopenhauers overtuiging dat we ons in weerzin maar beter van de wereld konden afwenden. We moeten juist alles uit het leven halen in een overigens zinloze wereld. Ook Nietzsche beïnvloedde kunstenaars diepgaand, onder wie Strindberg, Mann en Mahler.

© 2025 DPG Media B.V. Alle rechten voorbehouden